De Levende Natuur 77 (6):121-126 (1974)

JUNI 1974 JAARGANG 78, AFL. 6

NEDERLANDS TIJDSCHRIFT VOOR VELDBIOLOGIE
OPGERICHT DOOR E. HEIMANS, J. JASPERS Jr EN JAC. P. THIJSSE

Oostvoornse vogelimpressie uit heden en verleden

G. L. OUWENEEL

De reden dat ik na vele jaren onlangs weer de streek rondom de monding van de voormalige Brielse Maas bezocht, was een tweetal rapporten van Staatsbosbeheer Zuidholland respectievelijk de Afdeling Milieu-onderzoek van de Deltadienst. Beide instellingen organiseren vogeltellingen in Zuidwest-Nederland en een van de gebieden die in het kader van deze tellingen periodiek op vogels wordt onderzocht is het Brielse Meer en Brielse Gat, het tegenwoordige Oostvoornse Meer. De aantallen en soorten vogels die blijkens deze rapporten ook nu nog ter plaatse konden worden aangetroffen, stemden niet overeen met mijn veronderstelling dat de avifauna rond de monding van de Brielse Maas wel zou zijn genivelleerd tot een Wilde-eend/Kokmeeuw-niveau. Dat deze mening had kunnen postvatten was wel te begrijpen. Vanaf het begin der vijftiger jaren tot ca. 1960 had ik Oostvoorne geregeld bezocht. Nadien werd de inlijving van Rozenburg in de agglomeratie Rotterdam ervaren en dit ging dermate grondig dat in het midden der jaren zestig reeds nauwelijks meer een herinnering aan „vroeger" in het landschap was terug te vinden. Dat landschap destijds was wel bijzonder fraai. Staande op de boulevard van Oostvoorne keek men op De Beer: recht voor lag het Wijde Slik met daarachter de toppen van de grote duinformaties en meer naar links, kijkend over de wijde strandvlaktes van het natuurmonument, zag men de onbegrensde gezichtseinder alleen

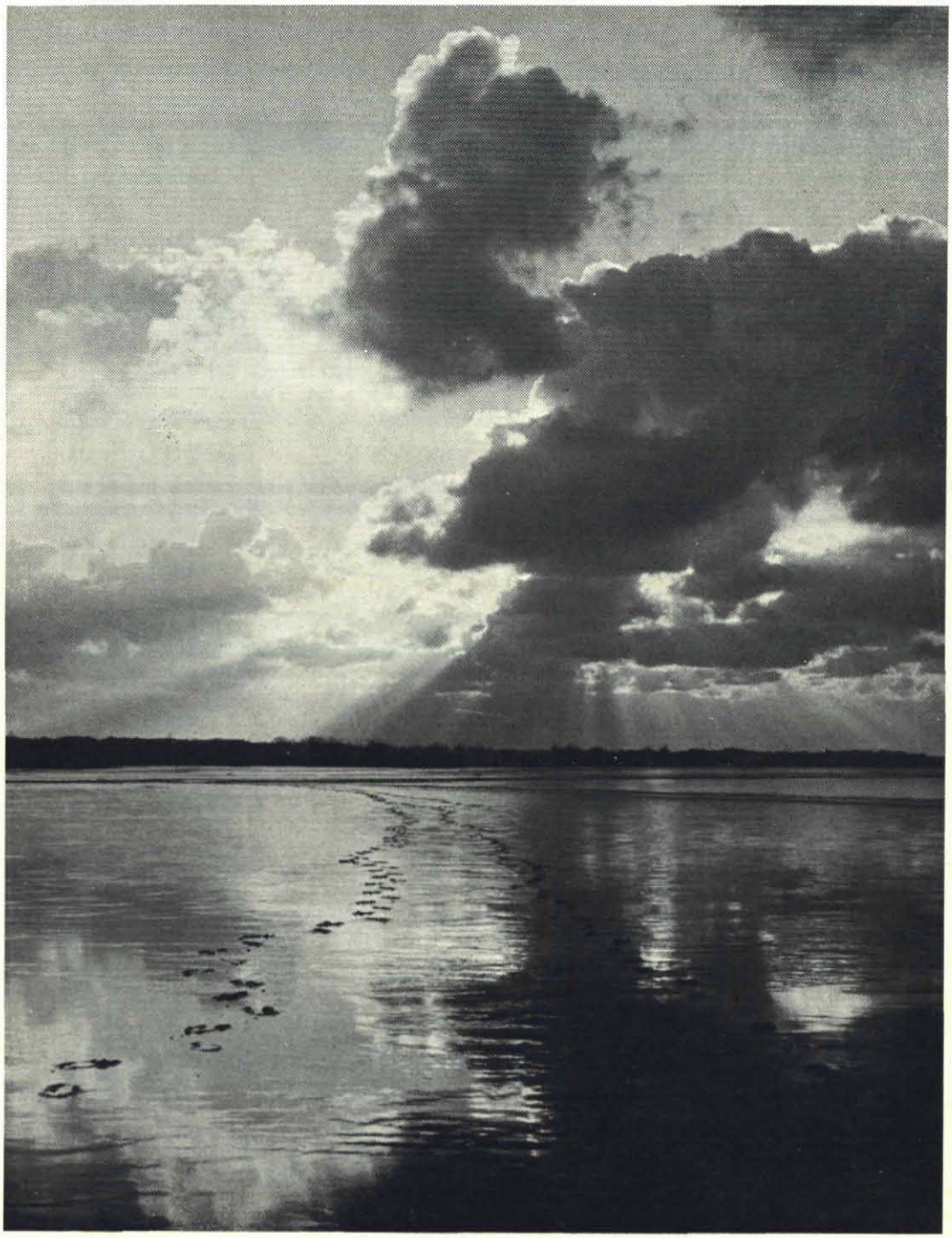

Fig. 1. *Oostvoorne, Brielse Gat, september 1955. Foto J. v. d. Beek.*

Fig. 2. *Steenuil. Foto G. L. Ouweneel.*

nog maar gemarkeerd door de bebakening van de Nieuwe Waterweg. Verder naar links lag het Groene Strand van Oostvoorne, een uitgestrekt gebied bestaande uit een zout getijdenslik via de diverse zilte vegetatiezoneringen overgaand in een lage duinformatie met aan de zeezijde een brede strandvlakte. Tussen het Wijde Slik en het Groene Strand van Oostvoorne lag het Brielse Gat (fig. 1), de voormalige monding van de Brielse Maas, en na de in 1948 gerealiseerde afsluitdam tussen Voorne en Rozenburg in feite een grote baai. Vóór 1948 was het landschap stellig nog weer veel fraaier: de rivier mondde toen onbelemmerd in zee uit tussen twee uitzonderlijk rijke kustlandschappen: Voorne's Duin in het zuiden en in het noorden De Beer. Dat het destijds in dit grootschalige riviermondingsgebied voor de bezoeker goed toeven geweest moet zijn, is duidelijk.

Daar uitsluitend landschapsbeelden van vóór 1960 voor ogen stonden, verwachtte ik dat het netvlies wel het een en ander te incasseren zou krijgen. Ondanks het voornemen om te pogen niet tot een nostalgie te vervallen, viel er nauwelijks aan te ontkomen dat de rit langs de Groene Kruisweg, de route naar Oostvoorne via Voorne en Putten, al plaatsvond in een sfeer van „dat en dat is verdwenen maar dat is er nog". Er bleek wel wat veranderd; afgezien van de ingrijpende veranderingen door de Rotterdamse urbanisatie, trof ook de liquidatie van vele elementen waaraan specifieke herinneringen waren verbonden: de meidoornruigte onder Zwartewaal, waarin in 1952 een Grauwe klauwier huisde, of de fraaie houtkamp enkele kilometers voor Brielle, waarin Steenuilen (fig. 2) zelden ontbraken. Maar de knotwilgen tussen Geervliet en Heenvliet stonden er nog en de Brielse stadssingel herbergde nog steeds Futen.

Voor iemand die Oostvoorne lange tijd niet bezocht, kan de boulevard gelden als een scheiding tussen heden en verleden. Kijkend naar het noorden ziet men het onthutsende tafereel van de petrochemische skyline op de Maasvlakte, waarvan de somberheid die achtste juni 1974 nog werd geaccentueerd door de regen die onophoudelijk viel. Onmiddellijk achter de boulevard ligt het complex van de Mildenburg en het Reigersnest,

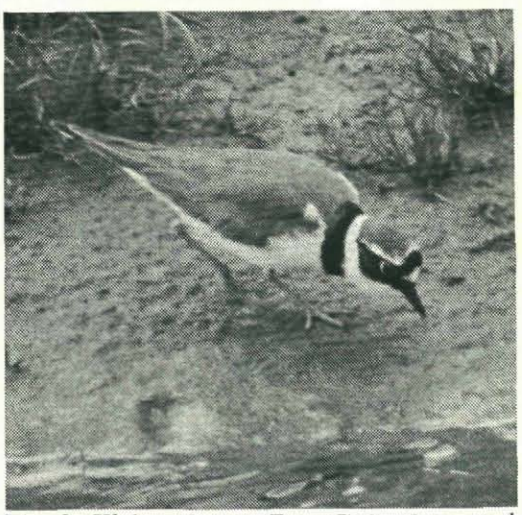

Fig. 3. *Kleine plevier. Foto G. L. Ouweneel.*

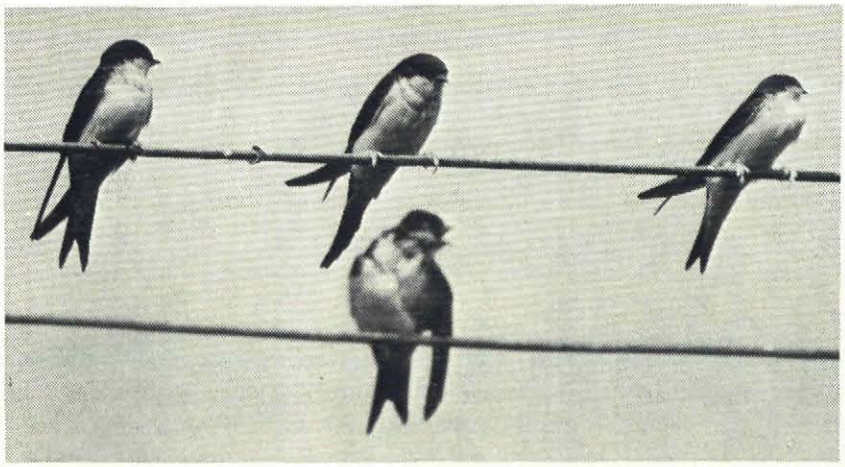

Fig. 4. *Huiszwaluwen. Foto G. L. Ouweneel.*

een binnenduinbos van gemengd loofhout met een rijke flora en avifauna. Hoewel het weer de vogels stellig niet inspireerde tot zang, bracht ik het grootste deel van de dag door in dit bos: de herinnering aan de goede uren hier voorheen doorgebracht enerzijds en de weerzin naar de Maasvlakte te gaan anderzijds waren hier waarschijnlijk debet aan. De reigerkolonie van het Reigersnest was verdwenen en ik had ook geen moment verwacht de Hop, in het begin van de jaren vijftig hier broedvogel, aan te treffen, maar een scala van soorten, waaronder Boomvalk, Groene specht, Nachtegaal en Wielewaal, was present.

Hoewel de situatie die thans rond het voormalige Brielse Gat is gecreëerd, volkomen verschilt van die van vroeger, zal het gebied zeker nog steeds veel vogels aantrekken. Dit geldt echter vooral voor de trektijden en het winterhalfjaar: als broedbiotoop biedt het terrein vergeleken met voorheen veel minder mogelijkheden. Door de verbindingsdam tussen de Maasvlakte en het strand van Oostvoorne is het Oostvoornse Meer van de zee gescheiden. Het Groene Strand van Oostvoorne, met daarop aansluitend de ruigte welke ligt voor de boulevard, begrenst dit meer aan de zuidzijde. Dit complex is uitgestrekt en moeilijk toegankelijk. Naar verluidt herbergde dit terrein enkele jaren geleden een paartje Blauwe kiekendieven. Vanaf de boulevard hoorde ik verscheidene Bosrietzangers, een soort die zich typisch aangetrokken zal voelen door het ruige vegetatiedek van deze gronden. Aan de noordzijde begrenst de Maasvlakte het Oostvoornse Meer. Hier biedt de oeverstrook wel mogelijkheden: breed, deels begroeid, deels (nog) kaal en enigszins geaccidenteerd met enkele door lage zandruggen van het meer gescheiden plasjes. Er liepen Kieviten met pulli, enkele Kluten, Bontbekplevieren en Strandplevieren en er alarmeerden twee paar Kleine plevieren (fig. 3). Voorts waren er nog wat noordelijke steltlopers, waaronder een Krombekstrandloper in prachtkleed. Verder de Maasvlakte op zijn vanaf een doodlopende weg nog uitgestrekte slikterreinen te zien, maar de regenval belette determinatie van de daar vertoevende vogels.

Het wekte toch geen verbazing dat toen later aantekeningen werden nageslagen van vroegere excursies naar het Brielse Gat omstreeks deze tijd van het jaar, de balans wel duidelijk doorsloeg ten gunste van toen. Op 8 juni 1954 werd ongeveer dezelfde excursie gemaakt; het resultaat van beide excur-

De Levende Natuur 77 (6):121-126 (1974)

Tabel 1. Vogels, waargenomen op eenzelfde excursie naar de Brielse Maas in juni 1954 en 1974.

	8 - 6 - 1954	8 - 6 - 1974		8 - 6 - 1954	8 - 6 - 1974
Fuut	—	1	Gierzwaluw	aanwezig	aanwezig
Aalscholver	19	—	Hop	1	—
Blauwe reiger	75	—	Groene specht	2	1
Lepelaar	1	—	Grote bonte specht	2	—
Wilde eend	75	10	Veldleeuwerik	aanwezig	10
Zomertaling	10	—	Boerenzwaluw	aanwezig	12
Slobeend	15	—	Huiszwaluw	aanwezig	talrijk
Zwarte zeeëend	20	—	Oeverzwaluw	aanwezig	25
Bergeend	100	30	Graspieper	aanwezig	—
Bruine kiekendief	4	—	Witte kwikstaart	2	—
Grauwe kiekendief	1	—	Gele kwikstaart	aanwezig	1
Boomvalk	—	1	Grauwe klauwier	2	—
Torenvalk	1	—	Winterkoninkje	7	15
Patrijs	2	—	Heggemus	—	3
Fazant	aanwezig	aanwezig	Grote lijster	1	—
Waterhoen	aanwezig	aanwezig	Zanglijster	5	5
Meerkoet	aanwezig	aanwezig	Merel	aanwezig	aanwezig
Scholekster	aanwezig	20	Tapuit	4	—
Kievit	veel	30	Gekraagde roodstaart	6	—
Zilverplevier	—	2	Nachtegaal	8	2
Bontbekplevier	10	2	Roodborstje	2	2
Kleine plevier	—	4	Grote karekiet	1	—
Strandplevier	2	2	Kleine karekiet	—	2
Wulp	10	gehoord	Bosrietzanger	—	6
Grutto	20	3	Rietzanger	7	1
Oeverloper	1	—	Spotvogel	5	1
Tureluur	aanwezig	3	Zwartkop	—	1
Zwarte ruiter	1	—	Tuinfluiter	2	1
Groenpootruiter	gehoord	—	Grasmus	10	1
Bonte strandloper	4	1	Fitis	5	7
Krombekstrandloper	—	1	Tjiftjaf	3	1
Kemphaan	7	—	Grauwe vliegenvanger	2	—
Kluut	150	9	Koolmees	15	2
Grote mantelmeeuw	1	1	Pimpelmees	1	2
Kleine mantelmeeuw	—	2	Geelgors	4	—
Zilvermeeuw	aanwezig	10-en	Rietgors	5	8
Stormmeeuw	aanwezig	enkele	Groenling	gehoord	gehoord
Kokmeeuw	aanwezig	aanwezig	Putter	2	—
Dwergmeeuw	25	—	Kneu	aanwezig	3
Visdiefje	veel	2	Vink	5	1
Dwergstern	20	—	Ringmus	1	enkele
Grote stern	10	3	Wielewaal	5	1
Houtduif	aanwezig	aanwezig	Kauw	aanwezig	aanwezig
Tortelduif	10	6	Ekster	—	gehoord
Turkse tortel	—	1	Vlaamse gaai	1	gehoord
Koekoek	5	11			

sies staat vermeld in de tabel. Nu is de waarde van zo'n vergelijking betrekkelijk. Beide bezoeken geven slechts momentopnamen, waarbij er rekening mee moet worden ge-

Fig. 5. *Duinen zuidzijde De Beer. Foto B. v. d. Velden.*

houden dat het al of niet ontmoeten van vogels afhankelijk is van factoren als voedsel, weer, verstoring, toeval e.d. Het weer was op 8 juni 1974 zeker ongunstig, maar ook 20 jaar eerder muntte het niet uit: zwaar bewolkt met enkele buien. Op 8 juni 1954 echter bestond het gezelschap uit drie personen, dus het waarnemingspotentiëel was groter. Bovendien werd het gebied toen per fiets en te voet bezocht, nu per auto en te voet. Tot slot waren wij in 1954 habitués in het gebied, hetgeen op grond van kennis en ervaring altijd grotere trefkansen biedt. Het is opmerkelijk dat juist soorten als Aalscholver, Lepelaar, Bruine en Grauwe kiekendief, Dwergstern, Grauwe klauwier en Grauwe vliegenvanger in 1974 ontbraken, terwijl hun aanwezigheid in 1954 toch niets ongewoons inhield: Oostvoorne is waarlijk niet de enige plaats waar deze soorten de afgelopen 20 jaar zijn verdwenen. Ook bij gewonere soorten zijn opmerkelijke verschillen, vooral ook in aantallen en dat is, gezien de gebeurtenissen die zich langs de noordoever van de Brielse Maas voltrokken, begrijpelijk. Indien Voorne's Duin in de excursie zou zijn opgenomen was het contrast tussen de twintig jaren zeker minder schril uitgevallen. Maar dit gebied werd noch in 1974 noch in 1954 bezocht.

Opmerkelijke terugkomst van de Oranjetip

D. M. DE VRIES en G. DE VRIES-SMEENK

Het goede voorbeeld van de Gehakkelde aurelia (D.L.N. 75: 260-264) onder de inheemse kapellen volgend, verschijnt nu ook de verrukkelijk mooie Oranjetip weer ten tonele. Het is ons uiteraard een groot genoegen hierop de aandacht te vestigen, juist in een tijd van overspoeling door berichten over vermindering, zelfs verdwijning van allerlei planten en dieren. Zonder de ogen te sluiten voor de inderdaad grote gevaren, die de levende natuur door toedoen van de vaak kortzichtig belagende mensheid bedreigen, dienen de lichtpunten, die er toch ook zijn, niet angstvallig verzwegen te worden. Oogkleppen passen geenszins de kritisch ingestelde wetenschapsbeoefenaar, wars zijnde van vooroordelen. Niet alleen voor de oecoloog moet het boeiend zijn te beleven, hoezeer verscheidene diersoorten zich weten aan te passen aan gewijzigde omstandigheden.